

Upplandsstiftelsen 2003

Tema
Vård av
Kulturlandskapet

Påfågelläga födosöker på rödklint.

Fjärilar som flyger genom skriften

- Sid 5. Boknätfjäril (*Euphydryas maturna*). Larven lever av ask och olvon. Rödlistad (CR).
- Sid 7. Jungfrulinpraktmal (*Hypercallia citrinalis*). Larven lever av jungfrulin. Rödlistad (NT).
- Sid 9. Gotlandssäfferotplattmal (*Depressaria nemolella*). Larven lever på säfferot. Rödlistad (CR). 2 x förstoring.
- Sid 11. Klöverblåvinge (*Glaucopsyche alexis*). Larven lever på ärtväxter. Rödlistad (NT).
- Sid 13. Rödfransad björns�innare (*Diacrisa sannio*). Larven lever på käämpar, maskrosor m m.
- Sid 16. Apollofjäril (*Parnassius apollo*). Larven lever på kärleksört och vit fetknopp. Rödlistad (NT).
- Sid 20. Violettkantad guldvinge (*Lycaena hippothoe*). Larven lever på syraarter.

Foto: Länsstyrelsens landsbygdsenhet, sid 1. Pär Eriksson, sid 1, 2, 5, 8. Maria Hoflin sid 4, 8, 9, 11, 13, 24. Ola Jennersten, Världsnaturfonden WWF sid 4. Okänd fotograf, Rävsten 1930-tal sid 6. Gillis Aronsson sid 7. Tommy Lennartsson sid 7. Björn-Gunnar Lagström sid 9, 10. Amy

INNEHÅLL

3	Kulturlandskapet – en lisa för själen
TEMA VÅRD AV KULTURLANDSKAPET	
4	Det är bråttom!
5	Världsnaturfonden WWF
6	Det uppländska jordbrukslandskapet förr och nu
8	Projekt Roslagshagar
10	Öster-Mörtarö i Roslagen
10	Gräsöfonden
11	Projekt Mälarhagar
12	Grellsbo i Uppsala
12	Barn och djur
13	Tips på utflyktsmål
13	Framtiden – våra önskemål
EKONOMISK REDOVISNING	
14	Förvaltningsberättelse
16	Resultaträkning
17	Balansräkning
18	Noter
21	Revisionsberättelse
21	Personal
VÅRA NATUROMRÅDEN	
22	Stiftelsens naturområden – tabell
23	Stiftelsens naturområden – karta

Abrahamsson, Gräsö sid 10. Ulla Holmberg, Grellsbo sid 11. Kajsa Molander sid 12. Jan-Olov Björklund, fjärilar sid 5, 7, 9, 11, 13, 16, 20.

Grafisk produktion: Lidman.

Tryckeri: Tierps Tryckeri AB 2004.

Kulturlandskapet – en lisa för själen

Var tillbringar vi vår lediga fritid? Om jag får gissa spenderar vi huvuddelen av tiden i kulturlandskapet. Under resan till jobbet, kvällspromenaden, söndagsutflykten, semestern och utsikten från fönstret byter landskapet karaktär på olika sätt. Vädret växlar och årstiderna har sin gång. Vårens första blommor, höstfärgerna eller första snön utmanar sinnena och väcker minnen. Just minnena är nog en stark ingrediens i upplevelsen av naturen runt oss. Vi uppskattar variation, men också att det invanda landskapet består och ser välvårdat ut.

Poeter, författare och konstnärer har lovprisat det öppna landskapet, blomsterängarna och beteshagarna. Vi är ju uppvuxna med både landskapet, bilderna och poesin. Den dag vi tappar viktiga delar av kulturlandskapet kommer vi att mista något som är viktigt för oss. Livet blir fattigare!

Vi har alla våra favoritplatser där vi trivs och tycker det är vackert. Vad uppskattar du mest i det uppländska landskapet? Vilket landskap tycker du är trist eller ointressant? Fundera på saken.

Väl betade hagar med stora gamla lövträd är jag svag för, och naturligtvis blomsterprakten på en välskött

slåtteräng. Däremot gör det ont i själen att se hur skogsbrynen buskar igen och betesmarkerna lämnas åt sitt öde. Hoppas att vi slipper alltför mycket av ogenomträngliga snår och utarmad flora i framtiden. Måttligt igenvuxna landskap går trots allt att restaurera ganska enkelt.

Det är i kulturlandskapet vi har flest hotade arter, alltså växter, svampar och djur som håller på att försvinna därför att deras livsmiljö blir allt mer sällsynt och uppsplittrad. Även vanliga arter som staren, blåvingen, kattfoten och storspoven har minskat kraftigt i antal beroende på att jordbruksmarken används annorlunda i dag än för 50 år sedan.

Slåtterängen är nästan bara ett minne blott och betesmarker buskar igen och blir skog. Stränderna betas inte längre som förr. Det är viktigt att tillräckligt mycket blir kvar av dessa unika marker. Med förenade krafter måste vi klara den uppgiften; framtidens jordbrukare, myndigheter och ideella organisationer. Här har Upplandsstiftelsen en viktig uppgift att fylla.

En bild säger mer än tusen brukar det heta. Här får du några glimtar från kulturlandskapet i Uppsala län där Upplandsstiftelsen gör sitt bästa för att du ska trivas.

Jan Lundqvist, vd

Det är bråttom!

Björn-Gunnar Lagström

Hotet mot den biologiska mångfalden i kulturlandskapet kräver snabba åtgärder. Den minskade lönsamheten, särskilt i mellanbygder, utgör ett allvarligt problem med igenväxning av biologiskt rika ängs- och hagmarker som följd. Lantbrukarkåren, en förutsättning för hävden av landskapet, minskar hela tiden.

Upplandsstiftelsens speciella roll

Upplandsstiftelsen inledde på allvar arbetet med vård av kulturlandskapet i början på 1990-talet. Med beviljade statliga medel genomförde Stiftelsen i samverkan med djurhållare omfattande restaureringar i ett antal biologiskt rika mälarkvarnar, bl a Grysta, Sisshammar och Lårsta. Insatser gjordes även vid Ledskär, Vendelsjön, Tämnnarån och på Gräsö. De restaurerade ytorna beteshävdades därefter.

I vår fria roll har vi utomordentligt goda möjligheter att påbörja och driva projekt med många partner och extern finansiering. I projekten samverkar vi med föreningar, småföretagare och berörda organisationer i hela länet, bl a ornitologer, LRF, ICA, Swedish Meats, Centrum för Biologisk Mångfald. Särskilt gott samarbete har utvecklats med Världsnaturfonden WWF som deltar i flera projekt.

EU-projekt ger stora pengar till länet

Samarbetet sträcker sig även utanför länet. I flera EU finansierade projekt samverkar vi med kollegor i bl a

När betesdjuren försvinner förbuskas landskapet snabbt.

Finland och Estland. EU-projekten har tillsammans med generösa stöd från WWF, Naturvårdsverket m fl gett oss drygt tio miljoner kronor in till länet de senaste åren. Således stora ”extra” pengar till vården av landskapet. Medlen används dels till inventeringar och skötselplaner men främst till restaureringar av ängs- och hagmarker, stängsel, redskap och nödvändiga djurstallar.

Kompetens byggs upp

Stiftelsens erfarenhet som initiativtagare och projektägare utvecklas successivt. Detta är viktigt, då det i

På Lönnholmen på Gräsö sköts fortfarande kulturmarkerna traditionellt. Traktorslätter har ersatt lien, men fortfarande underhålls 7 km (!) trögärdesgård och får betar i hagarna.

framtiden kommer att krävas ökat lokalt och regionalt engagemang för att ta del av bl a EU:s medel för vård av kulturlandskapet.

Våra insatser leder till tydliga resultat:

Ökad biologisk mångfald

Våra studier liksom erfarenheter från andra håll visar att restaurering och vård av landskapet är viktigt för att bevara och utveckla flora och fauna. Till exempel har vi sett en snabb ökning av fågelfaunan efter restaureringsinsatser, likaså noterar vi att fjärilsfaunan utvecklas efter skötselinsatser. Detta gäller förstås även många andra artgrupper.

Långsiktig vård

Många djurhållare som deltar i samarbetet stärker sina företag. Genom den dubbla nyttan, konventionell produktion, samt produktion av biologiskt rika marker stärks företagen. Stiftelsen verkar för att större arealer kommer in i skötseln, och att medel för restaureringar och stängsel kommer fram. Det biologiskt rika landskapet är också en basresurs för småskalig naturturism och landsbygdsutveckling.

Världsnaturfonden WWF

Världsnaturfonden WWF är en internationell naturvårdsorganisation som är verksam i över 100 länder. WWF Sverige har ca 140 000 stödjande medlemmar. Vi verkar för:

- Bevarande av biologisk mångfald
- Hållbart nyttjande av naturresurser
- Minskning av föroreningar och onödig konsumtion.

Det dubbla uppdraget

Ett av WWF Sveriges fem naturvårdsprogram behandlar landsbygdsutveckling och speciellt hävden av ängs- och hagmarker, jordbrukslandskapets rikaste marker. Vi vill hävda bondens dubbla uppdrag: miljövänlig produktion och vård av artrika landskap.

Vi har under många år haft ett fruktbart samarbete med Upplandsstiftelsen, bl a på Gräsö och i Mälarslandskapet som genererat uppmärksammade naturvårds- och produktionsresultat.

Öppna landskap – även för människor

Attraktivare landskap ger ökade möjligheter för människor att vistas i ute i naturen, vilket är ett positivt bidrag till folkhälsan. Platser för besökare ställs i ordning med information, naturstigar m m.

På sikt ska uppbyggandet av ett antal ”Smultronställen” göra landskapet mera tillgängligt för länsinvånarna.

Fjällgås och vitkindad gås rastar gärna på fina strandängar.

Upplandsstiftelsen – en aktiv part!

Valet av Upplandsstiftelsen som regional samarbetspartner grundas på att Stiftelsen har en organisationsform som passar väl in i ett rationellt arbete med biologisk mångfald i kulturlandskapet. Mycket hög regional kompetens, effektiv administrativ och finansiell förståelse – med andra ord en utmärkt plattform för breda samverkansprojekt med extern finansiering.

För närvarande koncentrerar vi samarbetet med Upplandsstiftelsen till projekt Roslagshagar. Det är helt i linje med WWF:s viljeyttring om samarbete som genererar klara och konkreta naturvårdsresultat.

Ola Jennersten
Programchef,
WWF:s Kulturlandskapsprogram

Det uppländska jordbrukslandskapet förr och nu

Tommy Lennartsson och Pär Eriksson

Många av jordbrukslandskapets naturtyper och deras växter och djur har minskat starkt efter andra världskriget. I naturvårdsarbetet är det viktigt att vända denna negativa trend.

Den äldsta historien

För närmare 6 000 år sedan kom de första människorna till Upplandskusten, som då låg i trakten av Heby-Järlåsa. Landhöjningen har sedan dess lyft Uppland och kusten har därmed flyttats omkring 15 mil österut. Stora delar av kustlandskapet härrör från järnåldern och är inte mer än 2 000 år gammalt. Här är landhöjningen fortfarande tydlig.

Hällristningarna i Enköpingstrakten berättar om ett sjöfolk som höll långhornig boskap och födde upp ollonsvin i Mälardalens ekskogar. Betydande delar av Uppland har således varit jordbrukslandskap ”sedan begynnelsen”.

Det gamla jordbrukslandskapet

Under yngre järnåldern, omkring 500 e Kr, utvecklades det jordbrukslandskap som kom att dominera ända till 1900-talets mitt, ett landskap indelat i inägor och utmarker.

Till inägomarken hörde själva byn, de fasta åkrarna samt slättermarker (ängar). Till utmarken hörde skogen där boskapen fick beta fritt. Inägomarken hägnades in

till skydd från betesdjuren.

Eftersom mängden hö avgjorde hur mycket boskap man kunde hålla vid liv över vintern var ängen viktigast. Boskapen gav kött och mjölk och deras gödsel var avgörande för hur mycket åker, och därmed livsmedel, som kunde produceras. Följden blev en ständig bortförsl av näring från slätter- och betesmarker till åkrarna.

Där det fanns mycket ängsmark, som runt Mälarens näringsrika stränder, fick man rika skördar på åkermarken. Mälardalen blev en rik centralbygd, med hög befolkningstäthet.

Det nya jordbrukslandskapet

I mitten av 1900-talet ersatte handelsgödsel naturgödseln. Nu kunde både hö och bete produceras på åker (så kallad vall). Samtidigt tog den växande skogsindustrin hagmarker och ängar i anspråk.

Slätter- och betesmarkernas tillbakagång är utan tvivel en av de största landskapsförändringarna någonsin i Uppland och hela Sverige. I dag återstår bara enstaka procent av den ursprungliga arealen ängs- och hagmark.

I och med att EU-stöd för betesmarker infördes har dock tillbakagången dämpats. Upplandsstiftelsens samarbete med brukarna har till och med inneburit att arealen naturbetesmark ökat i Mälardalen och Roslagen.

Ängens mångfald

De viktigaste typerna av ängar i Uppland var strandängerna och lövängen. Strandängarna runt våra slättsjöar gödslas varje år av näringsrikt vatten och producerade därför rikligt med gräs- och starrhö. Havsstrandängarna är betydligt näringsfattigare.

På lövängen skördades även löv från träd och buskar. I Uppland kallas det att hamla, eller tulla. Efter slåttern släpptes djuren ut på ängen för efterbete.

Ogödslade lövängar och andra torra ängar har mycket rik flora. Om skötseln upphör växer ängen igen med högväxta gräs. Buskar och sly skuggar ihjäl de gamla hamlade träden.

Ytterst få ängar slås idag. Om de överhuvudtaget utnyttjas är det genom betesdrift.

Betade skogar

Betet i kombination med ved- och virkeshugning gjorde skogarna glesa. Örter, gräs och buskar gynnades och gamla träd kunde utveckla vida kronor. Än idag hittar man mängder av "enbusk-skelett" och halvöda jätteeckar i Upplands skogar.

Glesa betesskogar på sand var särskilt värdefulla miljöer för grävande steklar och skalbaggar. Sådana miljöer finns ännu kvar på skjutfälten, där marken störs av militär aktivitet. I övrigt är ofta kraftledningsgatorna de sista överlevnadsplatserna för de gamla utmarkernas arter!

Att ängsväxterna får blomma ostört på försommaren har stor betydelse för vilda bin, fjärilar och andra nektar- och pollensamlare. Fältgentianan är klassad som sårbar (VU) i rödlistan.

Rödlistade arter

Arter som är utrotningshotade eller missgynnade finns med på förteckningen över rödlistade arter. Dessa tas fram av Art-Databanken i Uppsala. I skogs- och jordbrukslandskapet finns flest rödlistade arter.

Av de totalt drygt 6 000 arter som är rödlistade i Sverige är 32% direkt knutna till jordbrukslandskapet. Arterna delas in i hotklasserna:

försvunnen (RE), akut hotad (CR), starkt hotad (EN), sårbar (VU) och missgynnad (NT).

Scharlakansvaxskivling är rödlistad (NT). Många ängssvampar är sällsynta eller rödlistade på grund av igenväxning och konstgödning.

Så länge vegetationen hålls låg kan strandängarna utnyttjas av marklevande skalbaggar. Dessa i sin tur är viktig föda för fågellivet. Jordlöparen stor korslöpare är rödlistad (NT).

Projekt Roslagshagar

Maria Hoflin

Information är en viktig del inom projekt Roslagshagar. Vi anordnar bl a kurser och fältvandringar. Här på Örskär blev till och med den duktigt betande kvigan intresserad.

Roslagshagar är ett samarbetsprojekt mellan Upplandsstiftelsen, Världsnaturfonden WWF, bönder och markägare. Projektet startade 2001 och kommer att pågå till 2007.

Mål

- Bevara naturbetesmarkernas artrikedom och kulturhistoria
- Skapa en lönsam produktion av kvalitetskött på naturbetesmarker

Finansieringen består främst av externa medel från WWF, Naturvårdsverket, Länsstyrelsen, Jordbruksverket, samt två EU-fonder; LIFE Nature och Interreg

III A Skärgården, total ca 2 miljoner kronor per år. Upplandsstiftelsen avsätter motsvarande en heltidstjänst per år, samt en del fria medel.

Var verkar projektet?

Roslagshagar omfattar kust och skärgård i Uppsala län. Hittills har aktiviteter framförallt fokuserats till våra utvalda LIFE-områden (Kallriga, Rävsten, Ängskär-Bondskäret, Lönnholmen och Fagerön), samt Söderön, Gräsö och Gräsö skärgård i Östhammars kommun.

Unika fjärilsfynd

Vi har hittills inventerat naturvärden i ca 2 400 ha igenväxande ängs- och hagmarker. Av dessa har ca 750 ha hög prioritet för restaurering.

Upplandskusten har visat sig hålla en ovanligt rik fjärilsfauna, vars motstycke bara finns på Öland och Gotland. 54 rödlistade arter har påträffats i området. Så mycket som 29 arter är dessutom nya fynd för länet. Som exempel kan nämnas *Gotlandssäfferotplattmalen* (se bild ovan på sid 9) som påträffades på Raggårön 2003. Arten är akut hotad, och detta är nu den enda kända reproducerande populationen i VÄRLDEN! Larven lever på säfferot, som är känslig för igenväxning men inte heller tål för hårt bete.

Mnemosynefjärilen, är rödlistad (EN) och finns nu bara kvar på ett fåtal platser i landet. Värdväxten nunneört tål varken gödsling, hårt bete eller igenväxning vilket gör skötseln av markerna svår.

Omfattande restaureringar

150 ha har restaurerats inom LIFE-projektet genom röjning, hamling, slåtter och stängsling. Områdena utgör några av länets finaste lövängar och hagmarker.

Genom att projektet kan erbjuda bidrag till stängselmaterial har ytterligare ca 120 ha naturbetesmark börjat restaureras av enskilda brukare och bete återinförts. Fler områden är under planering. Brukaren åtar sig att hävda markerna i minst fem år. Skötsel- och restaureringsplaner upprättas för områdena.

Bysamverkan, djurbyggnader och maskinsamarbeten

För att planera framtidens skötsel av ängs- och hagmarker hålls bymöten med mark- och djurägare. Målet är att genom samverkan få en bättre ekonomi i skötseln av markerna. Enskilda gårdsbesök och hjälp med ansökningar för restaurering erbjuds.

För att kunna öka antalet betande djur i landskapet krävs ny- eller ombyggnation av djurbyggnader. Roslagshagar har hittills bidragit till planering och finansiering av tre djurbyggnader.

Ett maskinsamarbete har startats på Gräsö för att mer effektivt kunna ta vinterfoder till djuren. Nu kan fler djur hållas över vintern och därmed fler värdefulla naturbetesmarker betas.

Roslagshagar har bidragit till planering och finansiering av tre djurbyggnader.

Restaureringsläger på Rävsten

Från Estland, Finland och Sverige kom ett 30-tal arbetsglada till Rävsten för att jobba praktiskt och lära sig om naturvård. Hamlade träd, gärdesgårdsbygge, slåtter och röjda bryn blev det goda resultatet efter en veckas kurs och lägerliv. Kursen finansierades genom LIFE-projektet.

Det var en grupp nöjda men trötta deltagare som på hemresedagen kastade en sista blick på resultatet av veckans slit på väg ner mot bryggan. Måtte det finnas mer marker att restaurera med fler kurser att ta del av, tänkte vi!

”Mycket av vad människan mår bra av fick vi som bonus på Rävsten. Det ingick inte direkt i kursplanen. Jag tänker på frisk luft och fysiskt arbete, att med egen kraft åstadkomma en synlig förändring, att känna att kroppen har fått jobba. Jag tänker på vänskapsband och god mat, att skratta och umgås över nationsgränserna, att samarbeta, lära och inspireras av varandra. Jag tänker på de som förr

livnärde sig på ön, att få nya perspektiv på oss själva genom att se på vår historia. Jag tänker på naturupplevelser och stillhet, att få sitta på en klippa vid havet och se månen gå upp. Allt detta gav ro för själen.”

//Lisel Hamring, kurskoordinator

Öster-Mörtarö i Roslagen

Intervju med Inger Abrahamsson och Christer Westerberg, Öster-Mörtarö, Gräsö

Varför har ni valt att utveckla djurhållningen?

– Vi har i grund och botten ett genuint intresse för djurskötsel, vård av ängar och hagar. Vår släkt har varit här på gården i sex generationen och att se detta växa igen känns förstås helt fel.

Ni gör ”dubbel” nytta, d v s producerar kött men även rikt landskap.

– Ja, dubbla nyttan är ett starkt motiv för oss. Att bara

Christer och Inger pratar med avelstjuren Ivan.

producera kilo och sedan släppa iväg djuren är inte vår grej. Vi vill ha feedback för det vi gör. Vi vill se djuren i frihet i hagarna och vi vill medvetet bygga vidare på det rika landskapet vi lever i.

Samarbetet med Världsnaturfonden WWF och Upplandsstiftelsen?

– För oss och många med oss som arbetar med landskapsvård är samarbetet med Världsnaturfonden och Upplandsstiftelsen mycket viktigt. Dom har en helt annan roll än myndigheterna och det passar oss. Vi får hjälp med planer för skötsel, restaureringar, stängsel m m. Världsnaturfonden och Upplandsstiftelsen tänker i våra banor, vi har en bra samtalspartner!

Framtiden?

– Miljön får hela tiden stå tillbaka. Vi tror på det vi gör. På sikt hoppas vi att lokal produktion och försäljning tillsammans med god djurhållning kan bli starka argument. Vi behöver bättre information till konsumenterna, kunnigare konsumenter. Globalt sett verkar det helt orimligt att vi skall transportera stora volymer så långa vägar.

Gräsöfonden

Gräsöfonden bildades 1995 av Östhammars kommun och Upplandsstiftelsen med syftet att bevara och vårda kulturlandskapet i Gräsö socken. En styrelse finns tillsatt med representanter från instiftarna, Gräsö hembygdsförening, LRF, Gräsö Skärgårdsråd och Upplandsmuseet.

Viktig mötesplats

Gräsöfonden har blivit en mycket betydelsefull mötesplats för lantbrukare, landskapsvårdare, tjänstemän och förtroendevalda. Med Gräsöfonden som bas växer en samsyn fram där bevarandet av kulturlandskapet inte bara är viktigt för växter och djur, utan också en tillgång vad gäller besökare, småskalig naturturism, nischprodukter m m.

Flera EU-projekt

Genom arbetet i Gräsöfonden har flera ansökningar om EU-medel beviljats genom åren. Under perioden 2003 till 2006 har fonden beviljats 2,6 miljoner kronor via EU-regionfond Mål 2 Öar samt regional medfinansie-

Sammanträde med Gräsöfondens styrelse.

ring. Pengarna används till:

- restaureringar och skötsel av främst biologiskt rika ängs- och hagmarker
- information t ex naturstigar, broschyrer, skyltar
- utveckling av småskalig produktion.

Projekt Mälarderhagar

Maria Hoflin och Anders Haggström

Omfattande informationsinsatser

En utbildning om kombinerad naturvård och köttproduktion har anordnats och ca 80 lantbrukare deltog. Fältvandringar och kurser har hållits för brukare, tjänstemän och politiker. Broschyrer och en skärmställning, samt medverkan vid seminarier har spridit information om projektet.

Många finansierare

Restaureringarna har främst finansierats genom WWF och Jordbruksverkets restaureringsstöd, totalt 1,5 miljoner kronor. Även Stiftelsen och

I projektet samverkar Upplandsstiftelsen, lokala markägare och djuruppfödare, Världsnaturfonden WWF, ICA-handlarna, Lantbrukarnas länsförbund och Swedish Meats.

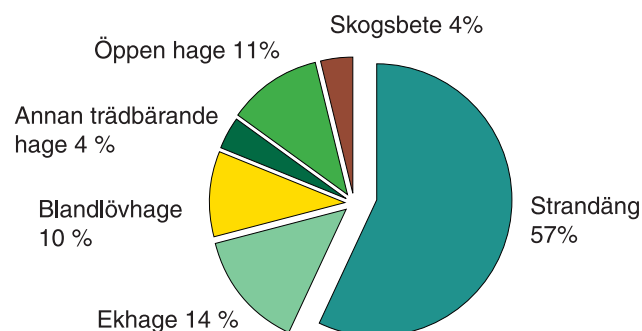
Enköpings kommun har bidragit. Övriga aktiviteter har finansierats av Jordbruksverkets projektstöd och EU:s socialfond. Stiftelsen har bekostat en del av en tjänst under fem år. Totalt har projektet kostat ca 4 miljoner kronor.

Mål

- Bevara naturbetesmarkernas artrikedom och kulturhistoria
- Skapa en lönsam produktion av kvalitetskött på naturbetesmarker

800 kor från åker till naturbetesmark

Mer än 1 000 ha igenväxande naturbetesmarker har restaurerats i Uppsala, Enköping och Håbo kommuner. Träd och buskar har röjts, tuviga strandängar har bearbetats och stängsel har satts upp. Innan restaurering har inventeringar gjorts och restaureringsplaner upprättats i samverkan med brukaren. Runt 800 betesdjur har flyttats från åkermark till restaurerade naturbetesmarker. Projektet förmedlar betesdjur och betesmark.

Naturtyper restaurerade inom Mälarderhagar

Mälarderhagskött från vackra Mälarderhagar

Ett antal engagerade brukare inom Mälarderhagar har nu bildat Mälarderhagar Ekonomisk förening. Föreningen producerar Mälarderhagskött på de restaurerade naturbetesmarkerna. För att få vara medlem som leverantör ska gården vara uppvisningsbar och djurhållningen skötas enligt föreningens högt ställda krav på djuromsorg och etik.

Vintertid hålls djuren på stall och utfodras huvudsakligen med ensilage och hö. Genom att djuren får växa i sin naturliga takt får man ett marmorerat, mörkt och smakrikt kött som säljs i utvalda livsmedelsaffärer i södra Uppland.

Affärerna hittar Du på www.malardhagar.se

Grellsbo i Uppsala

Intervju med Bo Larsson, Grellsbo, Uppsala

Varför har ni valt att utveckla djurhållningen?

– Gårdens förutsättningar och det stora djurintresse min bror och jag har. Ett större djurantal är en fördel i det avelsarbete vi bedriver. Den ständigt pågående storleksrationaliseringen påverkar också.

Ni gör ”dubbel” nytta, d v s producerar kött men även rikt landskap.

– Att ha betande djur i landskapet runt gården har varit en självklarhet utan att motivet varit klart uttalat. Jag ser nu vad som händer med gårdar och bygder där

betesdjuren försvinner och buskarna tar över betesmarken. Ett levande landskap med betande djur känns viktigt att värna om utifrån flera olika aspekter.

Samarbetet med Världsnaturfonden WWF och Upplandsstiftelsen?

– Det känns stimulerande att samarbeta med människor som inser vilken nytta betesdjuren gör och som förstår de svårigheter man ibland ställs inför som djurägare. Roligt att också få ta del av den kunskap som finns hos Stiftelsen och WWF om växter och djur och om olika samband i näringskedjan.

Hur ser ni på framtiden?

– I och med att samhällets insatser mer styrs mot naturbetesmarker känns det naturligt att vår produktion av betesdjur ökar. Vårt innehav/nyttjande av högt klassad betesmark har ökat rejält de senaste åren.

När det gäller lokalproducerat kött i stort verkar det mest vara en läpparnas bekännelse av konsumenterna. Efterfrågan är relativt låg. För egen del säljer vi mer och mer färdigstyckat kött i boxar till engagerade kunder.

Barn och djur

Att det händer något speciellt i mötet mellan barn och djur är uppenbart. Tillsammans med djuren måste man ta det lugnt, umgänget med djuren måste ske på djurens villkor. Man får vara mjuk även om man egentligen är ”jättetuff”. Barnen känner sig behövda. Det är alltid många som vill bära vattenhinken eller höet, många vill mata och göra fint.

Öppet hus på naturskolan. Här är vår killing Askungen som älskar att leka med barnen.

Att få umgås med tama djur på nära håll ger också förståelse för de vilda djuren. Om man vet vad en get tycker om och behöver är det lätt att förstå hur till exempel rådjuret har det på vintern och hur vi kan hjälpa till.

Det händer mycket i en djurhage. Ibland sker olyckor, som när räven tog sig in i hönsgården och när kaninerna blev rivna. Med djur kommer vi så nära livet. Här börjar barnen prata om de stora och viktiga frågorna. Det blir eftertänksamma diskussioner om liv och död och om hur vi är mot varandra.

För bara några generationer sedan hade de flesta barn åtminstone släktingar som bodde på landet. Så är det inte längre. Därför är det nu ännu viktigare med platser som naturskolan, där barn kan få närbild med djur.

//Kajsa Molander, Upplandsstiftelsens naturskola

Tips på utflyktsmål

Maria Hoflin och Martin Amcoff

Kalmarnäslandet – klippor och gamla ekar

Fyra kilometer väster om Bålsta ligger Kalmarnäslandets naturreservat. Stigar går igenom fårhagar, en trolsk bäckravin och gammelskog.

Studera de gamla hagmarksekarna närgånget för här bjuds på många sällsynta lavar och skalbaggar. Fika på klipporna med storslagen utsikt över Mälaren, eller sitt ner vid bordet i den vackra ekhagen nära parkeringen.

Restaureringar pågår i området genom att gran huggs bort runt gamla ekar och tallar.

På Rävsten har de gamla träden åter blivit hamlade.

Oxhagen – en okänd pärla längs ån

40 minuters bilresa från Uppsala längs väg 290 mot Österbybruk ligger det nybildade naturreservatet Oxhagen. Här kan fikakorgen avnjutas från Vattholmaåsen med magnifik utsikt.

Ta en promenad i den vackra lövträdsrika hagen, och studera florán i form av fältgentiana, solvända och rosettjungfrulin. Mälarhagskorna med sina kalvar är snälla men lite nyfikna.

I norra delen av reservatet övergår hagmarken successivt till gammelskog.

Rävsten – ett skärgårdshemman

Rävsten ligger i Gräsö södra skärgård och hit går passbåt från Äpskärs brygga under sommarhalvåret. Välj mellan ett dagsbesök, övernatta i tält eller hyr en stuga. Ett måste är ”Rävspåret”, den nya naturstigen som berättar om naturen och hur livet på ön såg ut förr. Och varför inte ta en kajaktur runt ön och avsluta dagen i den vedeldade bastun.

Ängs- och hagmarkerna på ön hålls öppna med slåtter och bete.

Framtiden – våra önskemål

Landskapsvården måste uppvärderas

Vi tycker att den naturnytta som görs i landskapet behöver uppvärderas, av alla parter! Utan de aktiviteter som pågår med betesdjur, slåtter m m klingar mångfalden av. En förhoppning är att samhällsnyttan, d v s ökad biologisk mångfald och ökad tillgänglighet för besökare bättre tillgodoses i de politiska beslut som tas för framtidens landskap.

Framtidsvision

Om vi fick önska så ska alla växt- och djurarter i kulturlandskapet kunna leva kvar. När vi konsumenter

handlar väljer vi svensk mat som producerats lokalt på ett sätt som gynnar mångfalden och god djuromsorg. Det ökar möjligheten för både små och stora jordbruk att leva sida vid sida och bidra till att landskapet bevaras. Vi önskar att kulturspår och gamla byggnader finns bevarade, liksom kunskapen om de traditionella hantverken.

Vi ser också att flera lokala/regionala projekt kring landskapsutveckling pågår och Uppsala läns kulturlandskap är en förebild för Sverige och Europa.

//Björn-Gunnar Lagström och Maria Hoflin

Förvaltningsberättelse

Styrelsen och verkställande direktören avger följande redovisning för räkenskapsåret 2003-01-01 – 2003-12-31. En fullständig verksamhetsberättelse kan rekvideras från kansliet.

Huvudmän

Upplandsstiftelsens huvudmän är Landstinget i Uppsala län och länets sju kommuner: Älvkarleby, Tierp, Östhammar, Uppsala, Knivsta, Enköping och Håbo. Knivsta ingick som ny medlem i Stiftelsen genast när kommunen bildades.

Årsstämma

Årsstämman hölls den 18 juni i Hammarskog, Uppsala kommun. Årsberättelsen hade *Friluftsliv och folkhälsa* som tema och stämman föregicks av friluftaktiviteter där alla kunde prova på kanotutflykt, fiske, fågelskådning, stavgång, blomstervandring och orientering. Stämman beslutade om en oförändrad årsavgift för år 2004 på 1,45 öre/skattekrona.

Styrelse, arbetsutskott, vd och personal

Styrelsen har haft följande sammansättning:

Ordinarie

Bo S Englund (s) Karlholm ordf.
Jonas Svensson (s) Alunda
Ann-Britt Litsner (s) Knivsta till den 18/6
Jouhaina Macdisi (s) Knivsta fr o m 18/6
Anders Hedström (mp) Uppsala 1:e v ordf.
Sigrid Bergström (v) Skutskär
Staffan Godberg (m) Enköping 2:e v ordf.
Hans Kjellberg (m) Uppsala
Jan Fredriksson (c) Fjärdhundra
Sigbrit Arfwedson (fp), Uppsala

Ersättare

Leif Hagelin (s), Bålsta
Anna Wirmark(s) Uppsala
Göran Svanfeldt (s), Uppsala
Georg Olsson (mp), Enköping
Andreas Bryhn (v) Uppsala
Tomas Svegrell (m) Uppsala
Hans Gustavsson (c) Österbybruk
Harald Nordlund (fp) Uppsala
Fredrik Hardt (kd) Knivsta till den 18/6
Lennart Sundström (kd) Uppsala fr o m. 18/6

Presidiet har samtidigt utgjort arbetsutskott. Verkställande direktör: Sven-G Hultman t o m april och Jan Lundqvist fr o m maj. Stiftelsen hade 15,4 årsarbetare, varav 4,9 var kvinnor.

Ändamål

Enligt stadgarna ska Stiftelsen vara ett för kommunerna och landstinget gemensamt organ för fritid och naturvård. Dess insatser ska vara av regionalt intresse och inte ersätta kommunernas verksamhet.

Stadgarna anger vidare att allmänhetens friluftsliv ska underlättas och stimuleras genom köp eller arrende av mark som i lämplig omfattning planläggs och förses med anläggningar, allt från strövstigar till badplatser, campingplatser och stugbyar. För att bevara och skydda den uppländska naturen och landskapsbilden kan många typer av insatser vara aktuella. För att skydda

natur kan markförvärv eller inträngsersättning krävas. Utredningar om åtgärder inom t ex vattenvård kan bli aktuella, liksom projekt i syfte att värna och vårda hotade arter och miljöer.

Årets viktigaste händelser

Gemensamt

Jan Lundqvist har i maj efterträtt Sven-G Hultman som vd för Stiftelsen.

Naturområden och anläggningar

Styrelsen beslutade att inte sälja Härjarö campingområde. Härjarö Restaurang och Service AB önskade inte förlänga det arrende som löpt sedan 1986. Arrendet bjöds därför ut under sommaren. Av nio intresserade parter valde Stiftelsen NCS Nordic Camping & Sports som ny arrendator från år 2004. Den norra delen av skogen på Härjarö har sålts till Trögds häradsallmänning (185 ha).

Vid Rävsten slutade Ulf Rooth som arrendator 2003 och till ny utsågs Angling adventures och Tvärnö Fiskeguide.

Beträffande Gräsöbadens bad och camping har förhandlingar kring förvärv av den aktuella fastigheten resulterat i en treårig förlängning av tidigare arrendeavtal.

Stiftelsens områden har underhållits, såväl vad avser mark och vegetation, som besöksanordningar och de cirka 90 byggnaderna.

En ligghall för kor har byggts på Storskäret, vilken finansierats gemensamt av Stiftelsen, Länsstyrelsen och Naturvårdsverket.

Ett markskifte skyddades genom inträngsersättning i anslutning till naturreservatet Ola i Uppsala kommun.

Ena sidan av Båtforstorpets tak har lagts om.

Vid Stiftelsens naturreservat Oxhagen har parkeringsplats och informationstavla ordnats och stängsling, betning och avverkning genomförts. Reservatet invigdes av styrelsen i maj.

Länsstyrelsen bildade formellt Gåsholmens naturreservat, en urskog som Stiftelsen äger.

I Wikparken har arbetet fortsatt med att färdigställa gångvägar, sätta upp informationstavlor och 17 pollare som informerar om aktiviteter där särskilt barnen inbjuds att utforska naturen och historien.

Friluftsliv – utanför Stiftelsens områden

Projektet Friluftsliv för alla har ägnats stor uppmärksamhet, bl a som följd av det Europeiska Handikappåret. En undersökning om funktionshindrades önskemål och upplevda hinder för friluftsliv genomfördes, liksom en inventering av kommunala friluftsområden samt en större informationsinsats. Åtgärder för att anpassa Stiftelsens egna områden för funktionshindrade genomförs löpande och enligt de inventeringar och åtgärdsförslag som tagits fram.

Under året har arbetet med att stimulera utomhusverksamhet/friluftsliv för barn/ungdom och barnfamiljer fortsatt i samverkan med familjecentraler, speciellt vid Familjecentrum Nyckelpigan i Bålsta. Projektet tilldelades Landstingets folkhälsopris 2003.

Räkning av friluftslivet med fem automatiska folkräknare har fortsatt. Räkningen genomförs på ett 20-tal platser i länet enligt ett rullande schema.

En inventering av platser vid kusten för isättning av båtar och påstigning för skridskoåkare har genomförts. Planering för åtgärder har påbörjats.

Projektet Natur i vården fortsatte under året. I september arrangerade Stiftelsen en konferens på temat i samarbete med Landstingets folkhälsoenhet och Enköpings kommun. Goda exempel redovisades och ett nätverk bildades för att stimulera till aktiviteter kring naturens betydelse för välbefinnande, hälsa och rehabilitering.

Projektet Skärgårdsleden har fortsatt sitt arbete med inventering och planering av friluftsmöjligheterna i kustregionen. Projektet drivs tillsammans med kommunerna Norrtälje, Östhammar, Österåker och Vaxholm samt Åland och Åboland i Finland.

Hemsidan förbättras kontinuerligt med information om friluftsmöjligheter.

Naturvård – utanför Stiftelsens områden

Uppdraget att åt Länsstyrelsen leverera underlag för säkerställande av ett antal nya naturreservat fortsatte, liksom inventering av tänkbara nya reservat. En viktig del var att inventera all statlig mark i länet med avseende på biologisk mångfald.

Kustvattenprojektet fortsatte med sin andra treårsperiod. Ett flertal delprojekt genomfördes: projektet Fiskyngelproduktion i grunda havsvikar drevs med medel från EU-fonden Interreg IIIA. Arbetet med att sammanställa fakta om grunda havsvikar fortskrider. Biotopvård och informationsinsatser i två små kustmyrnatade vattendrag har slutförts.

Vid Vällen avslutades samverkan med det internationella projektet kring hållbart skogsbruk.

Dalälvsprojektet fortsatte med att en databas med biologisk kunskap kopplades till digitala kartor. Skötselplanen för Båtforsreservatet levererades till Länsstyrelsen. Kartläggningen av naturvärdena på Marma skjutfält har fortsatt och intensifierats. Åtgärder för att skydda och sköta våtmarkskomplexet Komossen-Bysjön fortsatte.

I trakten kring Länna fortsatte projektet med ekologisk landskapsplanering i samverkan med Holmen skog. Syftet är att säkra och utveckla naturvärden genom ökad naturhänsyn och bildande av nya naturreservat. Bland annat det blivande naturreservatet Tjäderleksmossen är ett resultat av arbetet. Flera fastigheter har tidigare förvärvats av Naturvårdsverket genom Stiftelsens försorg.

Projekt Mälardalskapet utvecklades vidare, fortfarande i nära samverkan med LRF, ICA och Världsnaturfonden WWF. Ytterligare ängs- och hagmarker har restaurerats. Därtill fortsatte inventeringar i Ekolsunds slottspark och vid Ekolsundsviken. Stiftelsen har medverkat i utvecklingen av konceptet Mälardagskött. Leverans av kött från Mälardag har expanderat till fler butiker i Uppsala och Enköping.

Ett nytt avtal planerades med Världsnaturfonden om fortsättning av projekt Roslagshagar. Det har i stora drag samma inriktning som vid Mälaren, d v s att restaurera och få igång hävd på värdefulla kulturmarker. Medel från EU:s LIFE-fond finansierar restaureringen av fem Natura 2000-områden. Stiftelsen, Världsnaturfonden och Länsstyrelsen står för den nationella medfinansieringen. Bland annat ingår Stiftelsens egna områden Kallriga, Ångskär och Rävsten. Dessutom finansierar Interreg IIIA och

EU:s Mål 2 öar insatser vid Roslagskusten. Totalt innebar detta ca två miljoner kronor till länet i EU-stöd. Naturvårdsverket har lämnat bidrag till uppförande av ladugårdar på Gräsö och vid Kallriga naturreservat med 1,4 miljoner kronor.

Stiftelsen beviljades EU-medel via Länsstyrelsen för restaurering m m i utvalda områden vid Mälaren och på Gräsö. Världsnaturfonden är medfinansier.

Insatser för att hålla värdefulla fågelområden utmed kusten fria från mink genomfördes med stöd från Länsstyrelsen.

Stiftelsen fortsätter att samarbeta med olika parter avseende projekt Upplands flora, skötsel av strandängar vid Vendelsjön och insatser på Gräsö genom Gräsöfonden.

Föreningsbidrag gavs till sex naturvårdsprojekt.

Naturskola, naturvägledning, övrig information

Upplandsstiftelsens naturskola fortsatte genom ett avtal med Uppsala naturskola i Hammarskog. Det innebar att en mängd kurser och inspirationsdagar, studiedagar och träffar, både för grundskolans lärare och förskolepersonal, har hållits. Ofta är man ute vid lärarnas egna skolor, och använder då naturskolebussen.

Naturskolans personal har bidragit till att utveckla naturskoleverksamhet i Kalmarnäs naturreservat. I samverkan med Stiftelsens kustvattenprojekt har kurser genomförts. Ett naturskoleprojekt i Älvkarleby kommun har inletts.

Skriften *Lära nära naturen* har färdigställts. Den är en skildring av utedagar i klasser och fritidshemsgrupper i länet.

Naturskolans personal har deltagit i en mängd seminarier och konferenser.

Årets skolpris tilldelades Gräsö skola och Nantunaskolan.

Stiftelsens hemsida förbättrades och två nyhetsbrev sändes till en grupp på cirka 700 adresser, såväl förtroendevalda som tjänstemän och organisationer. Stiftelsen har genomfört två informationsresor, där huvudmännens förtroendevalda och personal hade tillfälle att ta del av Stiftelsens verksamhet i fält.

Ekonomi

Stiftelsens intäkter var 15,7 Mkr. Härav hänför sig 11,3 Mkr till huvudmännens årsavgift samt 4,4 Mkr i arrenden, skogsavverkning m m från egna områden och projektbidrag från särskilt Världsnaturfonden, EU, Länsstyrelsen m fl. Totala kostnaderna var 16,4 Mkr, varav 1,8 Mkr i avskrivningar. Markköp för naturreservat gjordes för drygt 0,5 Mkr.

Vi vill understryka betydelsen av **not 8**. Där redovisas de stora ekonomiska insatser som Stiftelsen gjort i förvärv av naturskogsområden, men som inte avspeglas i det bokförda värdet av Stiftelsens tillgångar eftersom dessa investeringar direktavskrivs.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att årets förlust –402 860 kr, samt balanserat underskott från tidigare år –483 153 kr, balanseras i ny räkning.

Resultat och ställning

Resultatet av Stiftelsens verksamhet samt den ekonomiska ställningen vid räkenskapsårets utgång framgår i övrigt av efterföljande resultat- och balansräkningar med noter.

Resultaträkning

Org.nr. 817000-7093

	Not	2003	2002
Intäkter	1		
Årsavgifter		11 315 700	10 525 100
Övriga intäkter gem, fritid, naturvård	2	4 371 211	3 143 209
Realisationsresultat försäljning fastighet			
Summa intäkter		15 686 911	13 668 309
Kostnader			
Övriga externa kostnader	3,4	-6 250 843	-5 280 684
Personalkostnader	4,5	-7 850 383	-6 257 752
Avskrivningar av materiella anläggningstillgångar	6,7	-1 778 252	-1 749 289
Nedskrivning av mark och övrig fast egendom	8	-512 500	-497 250
Summa kostnader		-16 391 978	-13 784 975
Rörelseresultat		-705 067	-116 666
Resultat från finansiella investeringar			
Ränteintäkter		68 598	120 082
Räntekostnader		-96 391	-152 845
Summa resultat från finansiella investeringar		-27 793	-32 763
Årets resultat		-732 860	-149 429
Förändring av ändamålsdestinerade medel		330 000	0
Årets förändring / balanserat resultat		-402 860	-149 429

Balansräkning

	Not	2003-12-31	2002-12-31
Tillgångar	1		
Anläggningstillgångar			
<i>Materiella anläggningstillgångar</i>			
Byggnader	6	14 364 956	15 329 544
Mark och övrig fast egendom	8	1 590 000	1 590 000
Inventarier	7	576 687	523 024
Summa anläggningstillgångar		16 531 643	17 442 568
Omsättningstillgångar			
<i>Kortfristiga fordringar</i>			
Kundfordringar		944 091	546 708
Övriga kortfristiga fordringar		561 507	341 231
Skattefordringar		31 479	26 452
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter		2 613 568	1 674 941
Summa		4 150 645	2 589 332
<i>Kassa och bank</i>		4 000	4 000
Summa omsättningstillgångar		4 154 645	2 593 332
Summa tillgångar		20 686 288	20 035 900
Eget kapital och skulder			
Eget kapital	9		
<i>Eget kapital</i>			
Grundkapital		9 596 952	9 596 952
Ändamålsdestinerade medel		1 104 163	1 434 163
Balanserad vinst		-483 153	-333 724
Årets förändring / balanserat resultat		-402 860	-149 429
Summa eget kapital		9 815 102	10 547 962
Långfristiga skulder			
Checkräkningskredit (avtalad kredit 7 000 000 kr)		6 465 623	4 831 748
Summa långfristiga skulder		6 465 623	4 831 748
Kortfristiga skulder			
Leverantörsskulder		2 803 050	2 102 977
Övriga kortfristiga skulder		251 257	68 964
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter		1 351 256	2 484 249
Summa kortfristiga skulder		4 405 563	4 656 190
Summa eget kapital och skulder		20 686 288	20 035 900
Ställda säkerheter			
Fastighetsinteckningar		908 000	908 000
Ansvarsförbindelser		Inga	Inga

Noter

Not 1. Redovisnings- och värderingsprinciper

Stiftelsens årsredovisning har upprättats enligt årsredovisningslagen och Bokföringsnämndens allmänna råd.

Fordringar

Fordringar har tagits upp till det belopp, som efter individuell bedömning beräknas bli betalt.

Anläggningstillgångar

Materiella anläggningstillgångar avskrivs systematiskt över den bedömda nyttjandetiden.

Följande avskrivningstider tillämpas:

	Antal år
Byggnader	20
Inventarier, verktyg och installationer	5

Not 2. Fördelning av övriga intäkter

	2003	2002
Härjarö	349 968	498 354
Övriga områden med anläggningar	208 123	199 032
Naturområden utan anläggningar	411 225	234 146
Friluftsliv, ej vid Stiftelsens anläggningar	62 250	1 470
Naturvård, ej vid Stiftelsens anläggningar	3 194 179	2 168 935
Naturvägledning	0	1 172
Övrigt	145 466	40 100
Summa	4 371 211	3 143 209

Not 3. Arvoden och kostnadsersättningar

	2003	2002
Revisionsuppdrag	48 500	47 000
Andra uppdrag	56 000	38 000
Summa	104 500	85 000

Not 4. Övriga externa kostnader och personalkostnader

	2003	2002
Personal (exkl. inhyrd)		4 160 648
Politiker		503 406
Kansli och gemensamt		1 231 126
Härjarö (exkl. underhåll)		284 034
Övriga naturområden med anläggningar (exkl. underhåll)		254 682
Naturområden utan anläggningar		463 979
Förvaltning, gemensamt		19 055
Friluftsliv, inkl. leder (exkl. områden/anläggningar)		338 823
Fastighetsunderhåll		615 724
Naturvårdsprojekt, exkl. naturvägledning		3 521 958
Naturvägledning/naturskola		145 000
Övrigt		0
Summa		11 538 435

Kansli och gemensamt	3 509 679
Styrelse och stämma	560 477
Naturområden och anläggningar*	2 520 510
Barn och ungdom	479 112
Friluftsliv	576 418
Naturvård	6 455 030
Summa	14 101 226

Från och med 2003 bytte Stiftelsen redovisningssystem. År 2002 och 2003 är av den anledningen inte jämförbara.

*) Varav långtidsplanerat fastighetsunderhåll 649 169 kr.

Not 5. Medeltal anställda, löner, andra ersättningar och sociala avgifter

Medeltalet anställda, med fördelning på kvinnor och män:

Kvinnor	4,9	4,3
Män	10,5	9,3
Totalt	15,4	13,6

Löner och ersättningar har uppgått till:

Styrelsen och verkställande direktören	909 034	819 238
Övriga anställda	4 498 443	3 763 332
<i>Totala löner och ersättningar</i>	<i>5 407 477</i>	<i>4 582 570</i>
Sociala avgifter enligt lag och avtal	1 884 093	1 462 328
Pensionskostnader (varav vd 18 311)	179 458	174 036
<i>Totala löner, ersättningar, sociala avgifter och pensionskostnader</i>	<i>7 471 028</i>	<i>6 218 934</i>

Anm: Stiftelsens pensionsåtaganden tryggas av Landstinget (LF § 42/1987)

Not 6. Byggnader och markanläggningar

Objekt	Investerat tom 2002	Investerat 2003	Investerat tom 2003	Invest.bidrag tom 2003	Bokfört värde 2002-12-31	Avskrivning tom 2002	Avskrivning 2003	Avskrivning tom 2003	Bokfört värde 2003-12-31
<i>Byggnader. Avskrivningstid: 20 år.</i>									
Rullsand	10 312 843	94 850	10 407 693	3 653 564	1 707 882	8 604 961	276 798	8 881 759	1 525 934
Ängskär	3 988 098	140 007	4 128 105	200 000	865 635	3 122 463	86 037	3 208 500	919 605
Gräsöbaden	8 199 184	182 965	8 382 149	248 000	1 996 936	6 202 248	233 163	6 435 411	1 946 738
Rävsten	5 934 201	13 406	5 947 607	110 000	1 439 554	4 494 647	107 260	4 601 907	1 345 700
Ekholmen/Härjarö	17 671 591	0	17 671 591	2 455 585	8 998 209	8 673 382	779 428	9 452 810	8 218 781
Båtförstorpet	436 097	114 392	550 489	190 909	321 329	114 768	27 524	142 292	408 197
<i>Summa byggnader</i>	<i>46 542 014</i>	<i>545 620</i>	<i>47 087 634</i>	<i>6 858 058</i>	<i>15 329 545</i>	<i>31 212 469</i>	<i>1 510 210</i>	<i>32 722 679</i>	<i>14 364 955</i>

I balansräkningen finns inte upptaget värdet av de investeringar på Härjarö som gjordes av landstinget från förvärvet 1966 till stiftelsens övertagande 1990. Dessa investeringar uppgick till 7,9 Mkr, varav 2,8 Mkr är bidrag från Naturvårdsverket, AMS med flera.

Taxeringsvärden för fastigheter i Sverige uppgår till 17 634 000 kr.

Not 7. Inventarier

Objekt	Investerat tom 2002	Investerat 2003	Investerat tom 2003	Bokfört värde 2002-12-31	Avskrivning tom 2002	Avskrivning 2003	Avskrivning tom 2003	Bokfört värde 2003-12-31
<i>Inventarier. Avskrivningstid: 5 år</i>								
IP Skogen	2 492 035	133 800	2 625 835	276 870	2 215 165	137 656	2 352 821	273 014
Gemensamt	1 379 169	124 787	1 503 956	246 153	1 133 016	117 763	1 250 779	253 177
Rävsten båtar	0	63 121	63 121	0	0	12 624	12 624	50 497
<i>Summa inventarier</i>	<i>3 871 204</i>	<i>321 708</i>	<i>4 129 791</i>	<i>523 023</i>	<i>3 348 181</i>	<i>268 041</i>	<i>3 603 598</i>	<i>526 191</i>

Not 8. Mark och övrig fast egendom

Årets investeringar i markköp för naturvård uppgår till 1 025 000 kr och årets nedskrivning till 512 500 kr. 512 500 kr utgör bidrag från Naturvårdsverket. Nedskrivningar redovisas i resultaträkningen som en kostnad netto efter bidrag från Naturvårdsverket. För 2001 års investeringar i Kroppsjön och Oxhagen förväntas bidrag från Naturvårdsverket om ca 450 000 kr. Då beslut i frågan ännu inte fattats vid årsredovisningens avgivande har något bidrag ej kunnat bokföras i årets räkenskaper.

Flera av stiftelsens markköp avser naturskogsområden vilka avsatts som naturreservat. Detta gäller Pansarudden och samtliga inköp från och med Långnäset. Eftersom inga avverkningar får

göras och områdena inte rymmer några byggnader saknar de ekonomiskt värde. I balansräkningen har värdet för dessa områden därför skrivits ned till noll. Stiftelsen har som framgång nedan investerat 30,9 Mkr i dessa områden, varav 12,5 Mkr är bidrag från Naturvårdsverket.

Under året har ett fastighetsregleringsavtal tecknats med Trögds Häradsallmänning om försäljning av den norra skogen i Härjarö. En handpenning på 645 999 kr finns på spärrat konto hos SEB. Resterande 5 805 000 kr erhålls på tillträdesdagen, som är tidigast när avstyckningen är klar och fastighetsregleringen vunnit laga kraft och registrerats. I avtalet finns inskrivet

fortsättning på Not 8. Mark och övrig fast egendom

ett villkor att köpet återgårom fastighetsregleringen inte kan godkännas av Lantmäteriet eller deras remissinstanser. Fastighetsregleringen var inte klar före 2003 års utgång.

Försäljningen är inte avslutad och tas därför inte upp i 2003 års bokslut. Fastighetens värde har inte skrivits ned.

Objekt	Investerat tom 2002	Investerat 2003	Investerat tom 2003	Invest.bidrag tom 2003	Bokfört värde 2002-12-31	Nedskrivning 2003	Bokfört värde 2003-12-31
<i>Mark</i>							
Ängskär	540 000		540 000		540 000		540 000
Rävsten	100 000		100 000		100 000		100 000
Pansarudden*	7 719 950		7 719 950	3 100 000			
Ekholmen	950 000		950 000		950 000		950 000
Långnäset*	1 623 061		1 623 061	800 000			
Kallriga*	3 306 348		3 306 348	1 400 000			
Ola*	4 011 525		4 011 525	1 957 500			
Rångsen/Skaten*	1 480 151		1 480 151				
Kalmarnäs*	1 846 418		1 846 418	900 000			
Gåsholmen*	1 657 000		1 657 000	800 000			
Bredforsen*	3 481 298		3 481 298	1 585 000			
Kroppsjön*	3 888 950	1 025 000	4 913 950	2 012 500		512 500	
Oxhagen*	815 000		815 000				
Hesta-Hällby*	95 000		95 000				
Summa mark	31 514 701	1 025 000	32 539 701	12 555 000	1 590 000	512 500	1 590 000

*) Dessa områden har bokfört värde = 0 kronor eftersom de i huvudsak består av skog för fri utveckling och alltså saknar ekonomiskt värde.
 Summa investerat i dessa områden: 30 949 701
 Varav bidrag från naturvårdsverket: 12 555 000

Not 9. Eget kapital

	Grundkapital	Ändamålsdest medel	Fria medel	Årets resultat	Totalt eget kapital
Ingående balans	9 596 952	1 434 163	-333 724	-149 429	10 547 962
Reservering enligt beslut Bolagsstämman					
Omföring av föregående års förlust			-149 429	149 429	
Utnyttjande av ändamålsdest medel					
– Bidrag till damm i Ensjöån		-30 000			-30 000
– Bidrag till ladugård i Kallriga		-300 000			-300 000
Årets förändring / balanserat resultat				-402 860	-402 860
Utgående balans	9 596 952	1 104 163	-483 153	-402 860	9 815 102

Som Grundkapital upptas det belopp som redovisades i stiftelsens bokslut 1996-01-01 när den nya stiftelselagen trädde i kraft. Ändamålsdestinerade medel består av tidigare års ej utnyttjade budgeterade medel för markköp avseende i första hand naturvård.

Uppsala 2004-05-06

Bo S Englund Jouhaina Macdisi Jonas Svensson Anders Hedström Sigrid Bergström Staffan Godberg

Hans Kjellberg Jan Fredriksson Sigbrit Arfwedson Jan Lundqvist/vd

Revisionsberättelse

Vi har granskat årsredovisningen och bokföringen samt styrelsens förvaltning i Upplandsstiftelsen för år 2003. Det är styrelsen som har ansvaret för räkenskapshandlingarna och förvaltningen. Vårt ansvar är att uttala oss om årsredovisningen och förvaltningen på grundval av vår revision.

Revisionen har utförts i enlighet med god revisions sed i Sverige. Det innebär att vi planerat och genomfört revisionen för att i rimlig grad försäkra oss om att årsredovisningen inte innehåller väsentliga fel. En revision innefattar att granska ett urval av underlagen för belopp och annan information i räkenskapshandlingarna. I en revision ingår också att pröva redovisningsprinciperna och styrelsens tillämpning av dem samt att bedöma den samlade informationen i årsredovisningen. Vi har granskat väsentliga beslut, åtgärder och förhållanden i föreningen för att kunna bedöma om någon styrelseledamot har handlat i strid med föreningens stadgar. Vi anser att vår revision ger oss rimlig grund för våra uttalanden nedan.

Årsredovisningen har upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och ger därmed en rättvisande bild av föreningens resultat och ställning i enlighet med god redovisningssed i Sverige.

Styrelsens ledamöter har enligt vår bedömning inte handlat i strid med föreningens stadgar. Vi tillstyrker att föreningsstämman beviljar styrelsens ledamöter ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

Uppsala 6 maj 2004

Inger Kölestam

Lennart Janson
auktoriserad revisor

Calle Åkerstedt

Upplandsstiftelsens medarbetare

Från vänster: Barbro Nilsson, Björn-Gunnar Lagström, Jan Lundqvist, Johan Persson, Per Stolpe, Tommy Lennartsson, Maria Hoflin, Pär Eriksson, Martin Amcoff, Annika Ljungström, Gillis Aronsson. Saknas gör: Kajsa Molander och Sven-G Hultman.

Upplandsstiftelsens naturområden

Tabellen visar naturområden där Upplandsstiftelsen är engagerad. I regel innebär det att Stiftelsen är markägare samt ansvarig för områdenas långsiktiga utveckling. I några fall äger Stiftelsen inte marken.

Av tabellen framgår den kursförändring som skedde under 80-talet, från köp av områden där fritidssyftet var det klart dominerande, d v s bad- och campingplatser, stugbyar, vandringsleder etc till köp av naturområden med vård och bevarande av naturen som sitt domine-

rande syfte. Dessutom har tre fritidsområden sålts: Sånska bad och camping 1996, Skattmansöadalens skidanläggning 1998 och Sågarbo stugby 2001.

Observera att de angivna årtalen enbart visar Stiftelsens *första* engagemang. I några fall har investeringar och ytterligare markköp gjorts vid flera senare tillfällen. Särskilt stora investeringar gjordes åren 1990–1996 i Rullsand, Gräsöbaden och Härjarö.

År	Namn	Areal			NR	Bad	Hus	Camp. platser	Stugbäddar
		totalt	varav land	mark för					
		ha	ha	fri utveckl %					
					(1)	(2)	st	st	st
Egna naturområden, med och utan anläggningar									
1974	Härjarö/Ekholmen	1000	530	6	x	x	46	175	105
1974	Norra Björkfjärden	290	23	100	x	—	—	—	—
1975	Gräsöbaden	—	—	0	—	x	11	350	20
1976	Rullsand	—	—	0	x	x	4	400	40
1979	Ängskär	333	95	63	x	x	6	92	12
1982	Rävsten	200	57	30	—	x	22	—	97
1985	Pansarudden	300	250	100	x	—	—	—	—
1990	Långnäset	140	70	100	x	—	—	—	—
1991	Kallriga	1 533	383	100	x	—	—	—	—
1993	Ola	255	254	100	x	—	—	—	—
1994	Skaten-Rångsen	2 270	270	100	x	—	—	10	—
1995	Gåsholmen	25	24	100	x	—	—	—	—
1996	Kalmarnäs	376	76	100	x	—	—	—	—
1998	Båtforstorpet	2	2	0	(x)	—	2	—	20
1998	Norra Pansarudden	50	50	100	x	—	—	—	—
1999	Kroppsjön	218	218	100	(x)	—	—	—	—
1999	Bredforsen	410	210	100	x	—	—	—	—
2001	Oxhagen	47	47	70	x	—	—	—	—
2002	Hesta-Hällby	13	13	20	(x)	—	—	—	—
<i>Summa</i>		<i>7 435</i>	<i>2 545</i>		<i>17</i>	<i>5</i>	<i>91</i>	<i>1 027</i>	<i>294</i>
Områden, till vilka stiftelsen enbart bidragit ekonomiskt									
1990	Linnéstigen, Jumkil	14	14	100	—	—	—	—	—
1994	Hågadalen-Nåsten	285	285	??	x	—	—	—	—
1998	Fageröns naturreservat				x				

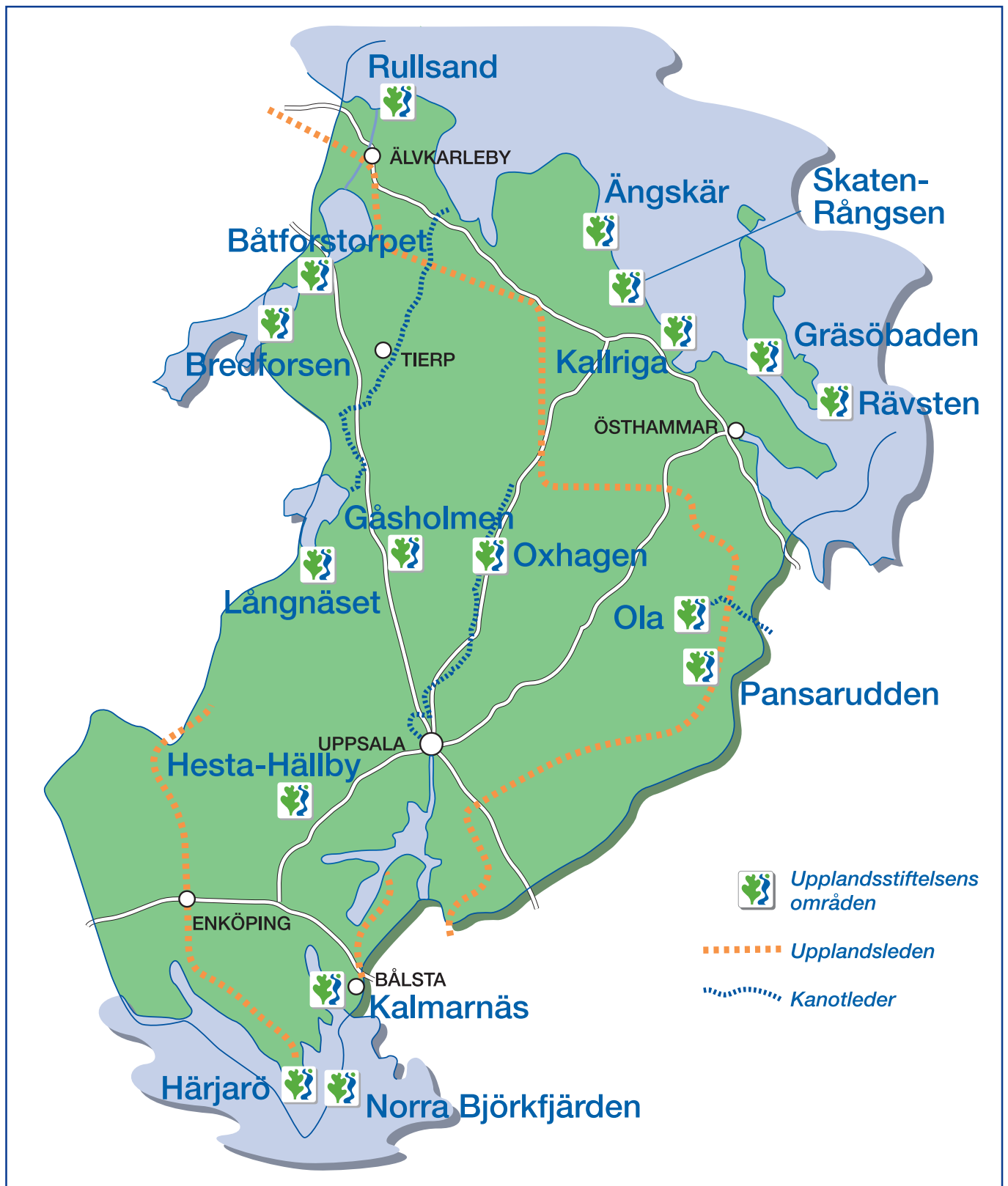
Andra insatser av investeringskaraktär

- 1980 Upplandsleden
- 1980 IP Skogen
- 1983 Kanotleder

Förklaringar

(1) NR = Naturreservat. x=existerande, (x)=planerat. (2) Bad: möjlighet till bad var starkt motiv för engagemanget.

Karta över Upplandsstiftelsens natur- områden, samt vandrings- och kanotleder

Upplandsstiftelsen ägs av landstinget och de sju kommunerna i Uppsala län. Stiftelsen bildades 1972 för att ”underlätta och stimulera allmänhetens friluftsliv” samt ”verka för bevarande och skydd av den uppländska naturen”. Stiftelsen driver en mängd projekt, både för att främja naturvården och för att utveckla friluftslivet.

Vidare äger stiftelsen ca tjugo naturområden i länet, varav de flesta är naturreservat. En del är fritidsområden med campingplats eller stugby samt badstränder, strövmarker etc. Andra har som huvudsyfte att bevara och vårda arter och naturmiljöer. Flera områden har blandade syften, d v s är avsedda både för att främja friluftsliv och för att skydda och vårda naturen.

Genom vår naturskola stimulerar vi lärare och klasser till mer uteverksamhet. Vi sprider kunskap om länets natur, naturvård och friluftsmöjligheter genom kurser och konferenser, samt genom skrifter, foldrar och vår hemsida.

Stiftelsen ansvarar också för länets vandringsled, Upplandsleden, för tre kanotleder samt för Idrottsplats (IP) Skogen.

NATURVÅRD & FRILUFTSLIV

BOX 26074, 750 26 UPPSALA
S:T JOHANNESGATAN 28 G
TEL 018-611 62 71, FAX 018-51 16 98
E-POST info@upplandsstiftelsen.se
HEMSIDA www.upplandsstiftelsen.se

*Den naturliga inkörsporten till
natur och friluftsliv i Uppsala län!*